

zožena na nekaj malega standardnih, utečenih in serijsko izdelanih elementov, je vendarle še preveč res, da morajo celó v tej obliki — če naj sploh pridejo v pristen stik s kupcem — rasti iz čisto določne socialne, moralne in kulturne osnove, iz otipljive tradicije ali vsaj iz aktualnega socialnega položaja, ne pa da bi plavali kar v zraku, brez teže in zveze s čimerkoli. To velja ne le za tako visoke proizvode množične kulture, kot so na primer francoski šanson, angleške kriminalke ali pa ameriški kavbojski filmi, ampak tudi za vrsto ženskih magazinov, revij za moške, kakršen je Playboy, in navsezadnje celo za bavarsko avstrijsko erotično zabavnost v sliki in besedi. Vrednost teh oblik množične kulture je s strožjega stališča seveda nadvse različna, toda skupno jim je vsaj to, da so komercialno uspešne samo tako, da se naslanjajo na kako globljo tradicijo civilizacijskega in kulturnega okolja, iz katerega so se rodile, ali pa, da strežejo kaki nujni potrebi socialnega položaja, za katerega so jih iznašli. Od tod je pa že zlahka razumeti neuspeh pariške Elle na Slovenskem. Tudi ta magazin je samó primer množičnega občila, ki je s svojimi dobrimi in slabimi lastnostmi trdno zakoreninjen v čisto določeni kulturni in socialni tradiciji, poleg tega pa je povezan s specifičnim socialnim položajem, socialnimi navadami, težnjami in okusi svojih bralk. Na prvi pogled je videti, da se takšnega občila ne dá kar mehanično prenesti v drugo okolje, na tla precej drugačne kulturne tradicije, pa tudi drugačnih socialnih navad, odnosov in že kar slojev. Kaj takega ni mogoče doseči s povrhnjim poslovenjenjem takšnega občila, z dodatki in retušami, sajti vse to seveda osnove nikakor ne spreminja, ampak jo napravi celo še bolj vidno. Pariška Elle je zato v podobi Elle-Ona trkala na napačen naslov. Slovenska množična kultura ne more biti mehaničen posnetek tuje ali

celo samo nekakšen brezbarven primek psevdomednarodne množične kulture.

To pa je ravno tisto, čemur bi lahko dejali poučen nauk iz poučnega konca. Ne le slovenska kultura v pravem pomenu besede, ampak tudi njena mlajša in nižja polsestra, slovenska množična kultura, ne more nastajati kar preprosto iz tujega, v slovenska komercialna pljuča na hitro vdihnjenega zraka. Izdelovalcem slovenske množične kulture se bo morda polagoma le posvetilo, da je tudi takšno blago potrebno izumljati po domačih merah, iznajdbah, domislicah in patentih; predvsem pa v bolj ali manj daljni zvezi z izvirno slovensko kulturno tradicijo in po potrebah konkretnega socialnega položaja, v katerem živi današnji slovenski človek. Svetovljansko polikana Elle-Ona ni mogla vztrajati v prostoru, v katerem že vrsto let kar prikupno uspeva na videz manj bleščeča, zato pa na slovensko kulturo in socialno izročilo bolj pripeta Naša žena. Ali ni tudi to dovolj zgovorno opozorilo, v kateri smeri bi poučni konec revije Elle-Ona utegnil postati slovenski množični kulturi izhodišče za pravi, poučnejši začetek?

J. K.

KAJ S ŠUNDOM, PORNOGRAFIJO IN PODOBNIM

V grb svojega razvoja smo zapisali: Samoupravna socialistična družba. To potovanje skozi čas prav gotovo nekaj pomeni. Tudi če pustimo ob strani vse podrobnosti, nejasnost kontur časa in prostora ob poti — kar je lahko naraven pojav tako zaradi naglice potovanja samega kot zaradi megle, ki kdaj pa kdaj zajame slehernega potnika na tako dolgi poti, toda: smer potovanja mora ostati jasna. Seveda lahko takoj zapišemo, da je lažje o tem govoriti kot pa se tega držati. Zato pa je na relaciji družbenega razvoja tako ime-

novano »vztrajanje na načrtani poti« tako vražje zamotana zadeva.

Taka zamotana zadeva je prav gotovo merjenje in ocenjevanje neprestano spreminjajočega se odnosa med zavestno usmerjenostjo družbe in stihijo demokratičnega razvoja. Pri nas je ta dilema še prav posebno živa: Ko se nam krmilo razvoja — tudi zaradi slabe ceste — nekoliko zatrese v rokah, se že vprašujemo, če je pri nas preveč ali premalo demokracije. Pri takem spraševanju osebne (politične) in družbene vesti se komajkdaj zavedamo, da je v taki misli že impliciran sum, kot da je veliko demokracije že nevarnost za varno družbeno vožnjo. Dilema ni namišljena, resnična je in boleča: vemo, da je demokracija nekaj velikega in dragocenega, da človeka osvobaja itd., torej: ali lahko o nečem, ki se nam vidi veliko in dragoceno in je celo eden izmed ciljev naših prizadevanj, rečemo v določenih družbenih stiskah, da ga je preveč, da je torej — v našem primeru — demokracije preveč?

Bolj ko o tem (v konkretnih situacijah) razmišljamo, bolj se počutimo negotovi, bolj smo naklonjeni nečistim rešitvam, tistim, ki jih sicer sprejemamo, a neradi priznavamo.

V pogovoru ob taki dilemi mi je prijatelj rekel približno takole: Demokracija so široko odprta vrata, skozi se v obeh smereh pretaka vse in kar koli, tudi nezaželeno, neprijetno in škodljivo. Včasih, ko postanemo zaradi tega zaskrbljeni, pripravimo ali zapremo v tej zaskrbljenosti vrata, v tihi misli najbrž, da je demokracije preveč. Morali pa bi čisto preprosto samo vreči spet skozi vrata vse tisto nezaželeno, neprijetno in škodljivo, kar je skozi njega butnilo v naš dom.

Tako moj prijatelj, moder in razsoden človek.

Nanj sem se spet spomnil zdaj, ko razmišljam o vse večji poplavi meščanskega, bulvarskega, pornografskega in

ne vem še kakšnega tiska pri nas, ob katerem nas vse bolj in bolj boli glava, pa si ne vemo pomagati.

Resnično: s samoupravno socialistično družbo ta stranski produkt demokracije prav gotovo nima kaj opraviti. Dva minusa sta v matematiki lahko plus, dva plusa tudi plus, tu pa, v stvari, o kateri je govor, pa se iz dveh plusov kaj rad izcimi prav grd minus.

Smo bili morda premalo budni? Bilo bi krivično trditi kaj takega. Naši najuglednejši politični forumi so že večkrat z vso zaskrbljenostjo obravnavali ta problem, nanj z dvignjenim prstom že nekaj časa opozarjajo naše ugledne kulturne in učno-vzgojne ustanove, bolezen je torej identificirana, vse zdravstveno osebje je na nogah, pa vendar: bolezen se veselo širi, poganja korenine, reproducira samo sebe, pa tudi prav nič bolehnja ni ne v obraz ne v telo, nasprotno: cvetoča je in polna življenja, prikupna in prijazna, v primeri z njo so vsi, ki jo zdravijo, prave krmežljave grinte.

Pa zavzdihnemo nemočni: Ja, ja, preveč je že te demokracije. Tako kot tisti neumni kmet, ko mu je plevel zadušil pridelek: Ja, ja, preveč sem pognojil letos.

Bistri bravci so prav gotovo uganili, da imam nekaj za bregom in da je ta dolgi uvod samo zato tako dolg, ker si ne upam takoj z besedo na dan. Res je tako, hkrati pa mi je tudi malce lažje, ko sem si to priznal. Brez ovinkov torej!

Problem meščanskega, bulvarskega, pornografskega in drugega takega tiska je seveda splošen pojav, toda v naši samoupravni socialistični družbi je vendarle nekoliko bolj moteč. V Srbiji se pripravljajo za radikalno potezo: zbrale so se skupaj pametne glave politikov, kulturnikov in vzgojiteljev ter domišljavo sklenile, prvič: ni res, da ne bi bilo mogoče ločiti zrno od plevele, in drugič: ni res, da moraš s puljenjem plevela nujno pomendrat tudi

pšenico. In tako so, spoštuječ demokracijo, sklenili: Ves ta tisk bomo pošteno obdavčili.

In zdaj pripravljajo tak zakon.

Preprosta poanta: Takšen zakon bi bilo treba čimprej sprejeti tudi v Sloveniji. Res je, da v odprti, demokratični družbi vznika vse, pšenico poseješ, plevel se zaseje sam. Tudi na drugih področjih vsakdanjega življenja smo se že zdavnaj privadili, da je nekaj nujno potrebno, drugo pa samo neizbežno, v mlečni restavraciji na primer so cene neprimerno nižje kot v nočnem lokalu. Pa se nam zdi to normalno. V deželi, kot je Jugoslavija, kjer je nepismenost še zmerom družbena rana in kjer je še do nedavnega veljalo, da je tiskana beseda že sama po sebi vrednota, kulturno dejanje, se tudi v tem trenutku, ko doživljamo pravo eksplozijo tiska, skuša plasirati sleherna publikacija kot dejanje napredka, večje kulturnosti in demokracije. In vendar terja sleherna zrela družba tudi sposobnost, da zna ločiti koristno od dopustnega. Ves ta tisk, od brezidejno meščanskega do civilizirano pornografskega, je že po svoji naravi tak, da ga javni toživec po službeni dolžnosti ne prebira, ker ni paragrafov, s katerimi bi meril njegovo družbeno škodljivost, zato nam ne preostane drugega, kot da zberemo v sebi potreben pogum in za vrsto žurnalističnih žanrov ugotovimo, da niso niti kultura niti vzgoja niti razvedrilo, temveč preprosto to, kar so, se pravi, dobro idoče potrošniško blago. Sleherna razumna družba »nabije davek«, preprosto rečeno, predvsem na tiste produkte, ki prinašajo največ dobička, zlasti še, če je ta dobiček v nesorazmerju z vloženim delom. Mi poznamo poseben davek na nepotreben uvoz (vsaj zadnje čase), koliko nepotrebnega uvoza, ki pa ni obdavčen, je prav na področju omenjenega tiska?

Kulturne skupnosti, ki bi rade tudi znotraj sebe samih razvile globljo vse-

binsko dejavnost, bi prav gotovo lahko bile pobudnice za sprejem takšnega zakona pri nas. Sprejem takšnega zakona bi moral nesramežljivo vsebovati v sebi dvojce ciljev: ustaviti škodljivi pohod takega tiska, tisti del pa, ki se bo kljub takemu zakonu ohranil, naj plačuje družbi svoj obolus, ki naj ga potem ta družba koristno kje drugje uporabi.

Vse dosedanje razprave, vsi dosedanja pozivi, da je treba šund, pornografijo in podobno zaježiti, ker da je sramota na obrazu naše družbe, niso kaj prida zalegli, nasprotno: prav ta dejavnost se veselo širi in udomačuje tudi pod znamenjem demokracije in socializma. In vendar so bile vse te razprave zelo zavzete, kot pravimo, tudi dobro mišljene in prihajale so z dovolj avtoritativnih forumov, političnih in kulturnih.

Sprejetje takšnega zakona ne bi bil nikakršen udarec niti demokraciji niti naši samoupravnosti, bil pa bi prav gotovo dokaz naše demokratične zrelosti in samoupravne odgovornosti.

Da takšen zakon sprejmemo, najbrž ni prepozno, prezgodaj pa tudi ne.

C. Zlobec

DENARJA NI, DENAR JE

Pesem je res stara, pa tudi nova, saj je od danes, pa tudi jutrišnja je, saj je očitno, da se bomo s tem še srečavali. In prav to je žalostno. Naša megalomanija je kot poredni škrt iz pravljičnice, neuničljiva, če jo lopneš po glavi tu, ti že pokuka na dan kje drugje, trdoživa, neulovljiva.

Naše časopisje je pisalo, kako da so zijali tam nekje v bogatem New Yorku, ko so odprli kuverte in ugotovili, da je Beograd najboljši ponudnik za šahovski dvoboj stoletja. Čeprav je dolar ameriška nacionalna valuta (med drugim), ga je v Beogradu mogoče nstrgati več kot v bogatem Chicagu. Se-